

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Obs. Annonser om *pristäflan* på omslagets sista sida!

DAGNY

MÅNADSBLAD FÖR SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN

UTGIFVET AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

MARS 1887.

INNEHÅLL:

- Marcus Rubin.* Om kvinnans tillträde till förvärf (slut).
Selma Lagerlöf. Intryck från scenen. Sonett. *Antigone*: Olga Björkegren.
I björkallén. Poem.
Arna Värn. Spörsål. Poem.
Fane Gernandt. Ruth. Skizz.
Signe Rink och hennes »Grönländere».
Salöme. En grönländsk kärlekshistoria
S—e. Svenska skaldeförsök inom »den stora konsten». Tor Hedberg:
Judas. Lotten v. Kræmer: *En kämpande ande.*
M . . . e. På Fredrika-Bremer-Förbundets samqväm.
Ny literatur. Korrespondensafdelning. Tidningsartiklar.

Pris pr årgång: { För Förbundets medlemmar kr. 2,50.
För icke medlemmar » 4,00.

Undervisningskurs i tillverkning af dame-kostymer.

Kursen omfattar:

Mått-tagning och Mönster-ritning

samt

Tillklippning och Profning

och äfven om så önskas

Praktisk tillämpning.

Pris för den *teoretiska* afdelningen 40 Kr.

» » » *praktiska* » » 20 »

eller kursen i sin helhet 60 Kr.

Mindre bemedlade erhålla undervisning enligt särskild öfverenskommelse.

Anmälningar kunna ske skriftligen eller muntligen, 17 Sibyllegatan 2 tr., der närmare meddelanden erhållas.

Emma Nyströmer.

Undervisningsmetoden är inhämtad i Paris af Mr Lavigne Professeur de coupe, 15 Rue Richelieu.

Fr. N. genomgick en kurs hos honom, hvilken dock endast omfattade den teoretiska delen; den praktiska lärdes under arbete på ett par af de större atelierna för klädessömnad derstädes, under 2:ne års tid.

Lavigne's metod ger en klar idé och grund för arbetet; den lär huru hvarje parti af ett klädningslif bör afpassas för att bli fördelaktigast för figuren; att upptäcka hvaruti felen bestå, der sådana förekomma, samt att, så mycket som möjligt är, undvika de tröttsamma profningarna.

Dessa kunna dock ej fullt uteslutas med de fordringar som under närvarande tid ställas på en klädning och sittningen af ett lif.

I den kurs Fr. N. börjat, har i det närmaste följts Lavigne's idé, dock med vissa undantag, der erfarenheten visat, att man på en kortare väg kan komma till samma mål. Likaså har hon dermed förenat en praktisk afdelning, hvilken anses nödvändig för dem, som ej förut äro bekanta med denna del af arbetet.

Metoden lämpar sig särdeles väl för dem, som sjelfva vilja förfärdiga sina klädningar.

Om kvinnans tillträde till förvärf.

Af **Marcus Rubin**,

Chef för Köpenhamns Statistiska kontor.

Med författarens tillstånd för Dagny öfversatt af A. K.

(Forts. och slut.)

III.

Frågar man nu efter orsaken till att det qvinliga arbetet aflönas så mycket sämre än männens, så måste denna, som redan är antydt, väl närmast sökas deri, att kvinnorna, på grund af sin bristfälliga utbildning, i stora skaror måste söka sig till de enskildta ofvan angifna elementära förvärf, som de kunna gå i land med; att de derigenom nedpressa lönen för hvarandra, och att de härigenom åter tvingas ned till ett mycket ringa lifsuppehälle, hvilket i sin ordning, efter de allmänna reglerna för arbetslönen, blir väsentligt bestämmande för den qvinliga arbetslönen genom alla satser.

Det är då icke blott af allmänna humana hänsyn, af hänsyn till personlighetens utveckling, utan i ekonomiskt hänseende, i synnerhet med den öfvermåttan låga qvinliga arbetslönen för ögonen, som fordringarne på kvinnans *tekniska och professionella* utbildning hafva framkommit. Man fordrar en lika omsorgsfull undervisning i skolor för flickor som för gossar, ett lika fritt och vidsträckt tillträde till fortsättningsskolor för båda parterna, en lika stor inöfning i handel och handverk för de unga kvinnorna som för de unga männen, och man går sedan ut ifrån, att, när man sålunda har gifvit kvinnorna del i samma utveckling som männen, så skola deras krafter visa sig kunna räcka lika långt som männens, och det skall då också af sig sjelft öppna sig tillträde till fullt ut så många förvärf för det ena könet som för det andra. Man lägger härtill, att, till och med om kvinnornas fysiska krafter äro mindre än männens och att det därför kommer att finnas några förvärf, som äro dem för tunga och som de därför bli utestängda ifrån, så kommer det å andra sidan att finnas förvärf, der det qvinliga tålmodet, händigheten m. m. skall komma henne till godo mer än männen, och man gör dessutom gällande att de arbeten, der muskelkraften spelar den

största rollen, alltmera öfvertagas af verktyg och maskiner, och att i allt högre grad öfning och utbildning komma att bli de moment, som bestämma lämplighet eller olämplighet till de olika förvärfven.

Vi vilja utgå ifrån, att ofvan anförda betraktelser äro rigtiga. Det är ju icke vår mening att i denna framställning sysselsätta oss med frågans fysiologiska sida. Man kommer här knappast att nå mycket långt utanför erfarenhetens väg, och det kan icke fela, att de för qvinnan återkommande half- eller helpatologiska tillstånden samt hela den utveckling, som praxis och sedvana från slägtled till slägtled gifvit henne, kommer att få ett stort inflytande på genomförandet af qvinnans likställighet i förvärf med mannen. Men om än dessa förhållanden skola medföra en del svårigheter och missräkningar, skola de i längden knappast blifva af afgörande betydelse.

Men bortsedt från allt detta är det, som man från mannens sida gör den temligen enkla betraktelsen gällande: »ha vi det icke knapt nog, är konkurrensen icke stor nog, skola vi ännu öfverlassas med qvinlig arbetskraft på alla de områden, om hvilka vi hittills varit ensamma, skall vår arbetslön nedtryckas ännu lägre än den redan nu befinner sig?» En sådan åskådning är säkerligen allvarligt menad, men kan ingalunda bestå — och skall i vår tid icke kunna häfdas — inför ett allvarligt bemötande. Ty kunna qvinnorna icke svara: »Hvar står det skrifvet, att vi skola ha en usel arbetslön, på det att er må vara högre, att vi skola lefva dåligt, för att ni må lefva bättre, att vi skola hämmas i vår utveckling, för att ni må vara herrar och herskande? Äro vi icke människor som ni? Äro vi icke till på köpet de flesta? Äro vi som de kineser, som amerikanarne jaga bort från sina kuster, för att arbetslönen icke skall bli nedsatt, eller äro vi icke födda här i landet och uppvuxna här liksom ni? Vi hafva lika god rätt som ni, och till och med med våld skola ni icke kunna hålla oss nere, ty tiden skall visa sig vara starkare än ni!»

Det är emellertid klart, att ju färre vanskligheter qvinnans utbildning och fria tillträde till de olika förvärfven har att öfvervinna, ju mindre rubbningar den kommer att ha till följd, dess lättare skola också qvinnorna få att göra sin rätt gällande eller att få satt sitt krig igenom. Hvad männen frukta är qvinnornas arbete i allmänhet och särskildt, att de skola »upptaga platsen» för dem.

Men man kan väl dock icke i allmänhet mena, att det vore bättre, om kvinnorna, som äro delaktiga i *förbruket*, icke också skulle vara delaktiga i *arbetet*. Konseqvensen häraf skulle blifva, att männen då också borde önska, att samhället ville underhålla de flesta af deras eget kön, så att det måtte återstå så mycket färre för arbetet. Sådant leder till det absurda. Det måste alltid, ekonomiskt taget, vara lyckligare för samhället, om de, som äro tärande, också äro närande, ty ju mer rikedom det produceras, ju mindre falla de tärande de närande till last. Också i tider af »arbetslöshet» måste ju alla icke-arbetande kvinnor betraktas som förökande de arbetslösas antal. Att skapa en evig arbetslöshet för en större eller mindre del af samhället kan under inga förhållanden vara meningen. Man kan önska en annan ekonomisk ordning eller en utvandring både af kvinnor och af män, för så vidt de tillstädesvarande arbetskrafterna icke anses kunna blifva så produktiva i det samhälle, hvori de finnas, som annorstädes. Men så länge människor finnas uti landet, är det i längden alltid lyckligare för samhället, att de arbeta till och med på ett jmförelsevis improduktivt sätt, till och med jmförelsevis illa aflönade förvärf, än att de intet företaga sig. Man kan »til Syvende og sidst» sätta saken på dess spets och säga, att vilja kvinnorna söka en så riklig användning som möjligt för sina krafter, men möta motstånd hos männen, som frukta, att det kommer att arbetas för mycket, så kan ju förhållandet vändas om. Det fins tillräckligt med manliga individer, som icke önska att arbeta; låt dem bli underhållna af kvinnorna! Att tvinga människor att ingenting göra, är ju dock orimligt, så länge det fins så många, som man måste tvinga att göra något.

I längden behöfver samhället kvinnornas arbetskraft. De flesta kvinnor arbeta ju också. Men hvad männen särskildt frukta är, att kvinnorna skola upptaga platser för dem, gå in i de förvärf, der männen vilja vara ensamma. Satsen: »flytta dig, så att jag kan få plats» (*ôte-toi que je m'y mette*) vilja männen förbehålla sig för hvarandra inbördes, i nödfall för kvinnorna inbördes, men den förargar dem, begagnad af kvinnorna gent emot männen.

Hvad kommer då att inträffa, om kvinnorna, dels från de klasser, der de nu icke fullt ut taga del i arbetet, gripa in i produktionen, dels från samtliga arbetande klasserna söka större utbildning, så att de också kunna konkurrera med männen i de mera kvalificerade förvärfven? I så fall kommer antagligen en

stor del af de qvinnor, som nu söka arbete i de rent elementära förvärfven (de förvärf, som kräfva blott ringa eller ingen fackbildning), att söka mer kvalificerade arbeten (de förvärf, för hvilka fackbildning är nödvändig). Beträffande de elementära förvärfven, kommer följdén häraf knappast att bli den, att det blir brist på arbetstillgång, ty den lägsta arbetsklassen kommer, åtminstone i de gamla samhällena, beständigt att rekryteras genom födelseöfverskottet, — så länge man icke vågar räkna med en regelbunden och reglerad utvandring till de ställen och de nya samhällén, der det råder brist på sådan arbetskraft. Till och med om tillgången emellertid fortfarande tillräckligt suppleras genom befolkningsöfverskottet, så kommer dock den arbetslön, som betalas för det qvinliga massarbetet i dess egentligaste mening, att bli högre än nu. Ty denna arbetslön bestämmes, just på grund af den obegränsade tillgången, af *hvad man kan bjuda vederbörande arbetare*, af det samhällsmessiga minimum för arbetarnes lefnadsunderhåll. Men då detta för qvinnan är så mycket lägre än för mannen, icke blott emedan det förutsättes, att hon bokstafligen förtär mindre — när det kommer till stycket, är det här en mycket ringa skilnad mellan den starkt arbetande qvinnan och den starkt arbetande mannen, — utan också emedan det förutsättes, att hon kan bo sämre, lefva sämre, har färre behof, ofta understödjes af andra, så att hon kanske knappast helt och hållet skall försörja sig sjelf af arbetslönen, så kommer det förändrade samhällsmedvetandet på detta område, samtidigt med att qvinnan höjes till större social likhet med mannen, att också försöka hennes ekonomiska underhållsmedel, höja den qvinliga minimilönen. Att, detta icke är gripet ur luften, att en sådan förändring verkligen kan försiggå, måste en hvar medgifva, som jemför t. ex. det rum och den sängplats man nu här i Köpenhamn bjuder tjenstflickor med förhållandena i forna tider. Ty fastän det visserligen kan vara dåligt nog, som det är, så är det dock intet tvifvel om att en förbättring här inträdt och att tjenstefolkets herbergerande på fällbänkar och i sjelfva köken m. m. till en stor del har fått vika för de större fordringar samhället i allmänhet och tjensteflickorna isynnerhet numera ställa på uppehållsrum och nattlogis. Minimilönen för kvinnorna kommer sålunda att stiga, dels genom att kvinnornas ställning i samhället såsom helhet förbättras, dels också genom att sjelfva den större möjligheten för att genom vidare utbildning uppnå bättre aflönade förvärf i högre grad än nu kommer att sätta en gräns

för hvad vederbörande qvinnor låta sig bjuda. Det är icke troligt, att minimilönen kommer att förökas så mycket, att den når den manliga minimilönen, så länge mannen är familjens ekonomiska hufvudstöd, men det oaktadt kan den ökas i icke ringa grad och härigenom höja hela skalan för qvinlig arbetslön.

En sådan förhöjning af arbetslönen kommer rimligtvis, snarare än att göra varorna dyrare, att förminska arbetsgifvarnes förtjenst, så länge det i alla händelser finnes arbetsgifvare, som, hellre än att löpa risken att förminska sin afsättning och dermed den produktion, på hvilken de hafva inrättat sin verksamhet, vilja åtnöjas med en mindre förtjenst, en lägre kapitalränta och driftsvinst. I gengäld blir emellertid också det qvinliga arbetet mera produktivt, när det aflönas bättre, liksom också den förhöjda köpekraft, som den högre arbetslönen gifver qvinnorna, kommer sjelfva de produktionsarter till godo, i hvilka arbetslönen sålunda har stigit, och skapar en ökad afsättning, som ersätter den förminskade förtjensten på hvarje enskild produkt.

Det kvalificerade qvinliga arbetet med tillgång dels från de nuvarande elementära arbetarne, dels från de samfundsklasser, der qvinnorna nu endast taga ringa del i förvärfvet, kommer sålunda att konkurrera med det kvalificerade manliga arbetet och derigenom trycka detta i pris. Man måste emellertid komma ihåg, att, försävidt det qvinliga arbetet som helhet höjer sig i pris, blir detta också händelsen med det kvalificerade, och arbetslönen kommer därför i hvarje fall att nå öfver hvad man betalar för kvalificeradt qvinligt arbete på grundvalen af nu gällande minimisatser för kvinnoarbete. Den manliga arbetslönen sjunker sålunda, den qvinliga stiger, och tänker man sig ett genomsnitt af båda, kommer detta att öfverstiga det nuvarande. Den förminskade arbetslönen begagnas å ena sidan till att göra varuprisen något billigare, å den andra till att frigöra något af arbetsgifvarnes kapital. Det frigjorda kapitalet kan begagnas till vidare produktion, till hvilken nödiga arbetskrafter finnas, nämligen de, som blifvit undanträngda genom tillströmningen af qvinnor, och förbrukare komma också att finnas, dels på grund af varornas större prisbillighet, dels på grund af att arbetarne fått större köpekraft genom förhöjningen af genomsnittslönen för män och qvinnor tillsammans. Inträffar nu en sådan utvidgning af produktionen, som i sig upptar det förökade arbetsanbudet, som göres af qvinnorna, så kan arbetslönen nå sitt förra stadium. på samma gång som varorna fortfara att vara billigare på grund af det

förökade varuanbudet; dermed växer ytterligare arbetarnes förbrukningsförmåga, produktionen kan åter utvidgas och så vidare.

Ett sådant sakernas tillstånd innehåller — också sedt från en annan synpunkt — intet irrationellt. Om nämligen kapitalisterna icke använda sitt öfverskott, sina frigjorda kapital till ett omåttligt lyxförbruk, utan till produktionens tjänst, så att de i allt högre grad kunna sysselsätta det förhandenvarande arbetsanbudet, efterfråga detta och sålunda höja arbetslönen, så ökar ju detta arbetarnes köpekraft i förhållande till produktionen såsom helhet, och man undgår »öfverproduktion» för arbetsgifvarne, »arbetslöshet» för arbetarne. Så snart arbetarne hafva en tillräckligt stor lön att köpa för, kunna arbetsgifvarne utan hinder producera de stora nödvändighetsartiklarne; man behöfver icke vara rädd för, att arbetarne icke skola köpa och betala dem, — förutsatt, som nämndes, att produktionsöfverskottet på tidigare stadier användts att höja arbetslönen i stället för att gå upp i rök. Genom en förståndig användning af samhällets krafter kommer också den förökade och förbättrade arbetsmängd, som kvinnornas fria tillträde till förvärfven, och deribland särskildt till de kvalificerade förvärfven, kastar ut på marknaden, att frigöra dels kapital (genom minskning af arbetslönen), dels arbetare, och detta kapital och denna arbetsmängd kunna då skapa nya produkter, som kunna förbrukas genom de förhöjda inkomster, som alstrats genom kvinnans ökade arbetslön, om än denna i början vållade en nedgång i den manliga arbetslönen. Ordnas förhållandena på detta sätt, betyder det icke annat än att den förökade produktionsförmågan och den förökade konsumtionsförmågan söka och finna hvarandra och att jämvigt derigenom åstadkommes.

Men är det någonstädes en lång väg från ordningen på papperet till ordningen i verkligheten, så är det här. Hela den öfvergångsperiod, som kommer att förflyta, innan det lytkas kvinnorna att höja minimilönen, höja normen för det qvinliga lifsuppehållet, alla de olyckor, som skola inträffa, innan kapitalisterna nödgas att bruka sina frigjorda kapital till ny och fruktbarande produktion i stället för till öfverdrifven lyx, all den nöd, som uppkommer, när en del af männen drifves ut från sina förvärf och när detta förvärf, till och med om det fins både kapital och arbete, icke egnar sig för utvidgning, så att vederbörande män måste gå i månader och år, innan de finna ett nytt förvärf, hvartill de dessutom äro mindre lämpliga och hvori

de förtjena mindre, — allt detta reser sig som en tornhög mur emot genomförandet af kvinnans fria tillträde till förvärfven. Hvarje enskild man känner omedvetet, instinktmässigt, att den hårda öfvergångstiden, innan allt kommer i ordning igen, kan komma att gå ut öfver honom och därför reser sig motståndet, icke blott från samhällets sidor, utan äfven af den enskilde, af hela yrken; man sätter rygg mot rygg för att hålla kvinnorna utanför. Man har i denna strid många konservativa åskådningar och idéer på sin sida, dessutom en stor del af kvinnorna sjelfva; man har grundliga teoretici — ty det kan uppstå många tvifvelsmål både i premisser och konklusioner vid behandlingen af denna fråga, — och man har flertalet af s. k. praktiskt folk. Och likväl skall denna vägran af tillträde icke kunna hållas upprätt. Dag för dag faller en, så en annan skranka. Men, som sagdt, man får icke förundra sig öfver att striden är hård, ty redan sjelfva arbetet för att framkalla en ändamålsenlig utbildning är stort och omfattande, och arbetet att komma sida om sida med männen i förvärfven kan, såsom påpekats, endast genomföras på samma sätt som så mycket annat af det, som är *rätt* här i lifvet, har blifvit genomfördt, genom att det på sin väg går ut öfver många oskyldiga.

IV.

När man nu hänvisar till att i framtiden kvinnorna mycket mindre skola falla männen till last och att detta i hvarje fall må vara dessa en tröst, om verkligen deras inkomster, i förbigående eller på längden, skulle aftaga, så är detta delvis riktigt, isynnerhet när man tänker på de tillskott, som männen förut i större eller mindre grad måst gifva kvinliga fränder och som nu bli öfverflödiga. Emellertid får man icke förbise, att om man också vill tillämpa detta på den äkta mannens ställning som försörjare, så att hustrun för framtiden skulle kunna gifva större bidrag till det gemensamma underhållet än förut, man också här möter en motströmning — för öfrigt af fullt ut så modern art som sjelfva kvinnofrågan —, hvars ändamål är att hindra, att fabrikanter och industriidkare begagna hustrurnas arbetskraft, ödelägga familjelifvet och lemna framtiden ett urartadt slägte i arf efter vår tid. Man påkallar i detta hänseende statens hjälp — liksom gentemot barns och unga personers arbete i fabrikena —, och till och med om ett sådant ingrepp i vuxna kvinnors handlingsfrihet blott under vissa omständigheter kan genomföras

och blott på enskilda ställen är genomfördt (t. ex. genom förbud mot visst slags nattarbete och mot arbete under de närmaste dagarne efter barnsängen o. s. v.), så är tendensen likväl klar nog och ingalunda på förhand förkastlig. Om således på samma gång mannens inkomster skulle förminska och hustruns arbete förhindras, så skulle hela denna ordning för familjelifvet medföra ekonomisk ruin.

Det får väl emellertid antagas, att, när uppgiften med afseende på hustruns deltagande i förvärfvet blir, icke att motarbeta detta deltagande, utan att reglera detsamma, man kommer att uträtta något gagneligt och icke träda något berättigadt intresse för nära. Samma åskådning, som kan leda till att genomföra en hvilodag i veckan, en normalarbetsdag o. dyl. — att den obundna friheten på förvärfvets område lätt nog kan föra till, att arbetarne, äfven de fullvuxna, i otillbörlig grad utnyttjas af arbetsgifvarne, till sist till gemensam skada för båda parterna —, kan också föra till särskilda bestämmelser för kvinnor. Men för att det kan vara nyttigt att stadga vissa reglementariska bestämmelser — det är ju isynnerhet från utlandets stora fabriksdistrikt, som detta spörsmål blifvit väckt —, behöfver man icke motsätta sig sjelfva medarbetet från hustruns sida. Tvärtom; för hvar dag, som går, blir detta naturligare. Kvinnorna hvarken baka eller brygga mera, de spinna icke och de väfva icke, de hafva, med ett ord, lemnat en stor del af den naturallushållning, hvarmed de förut sysselsatte sig. Hvarför skulle de nu icke i åtskilligt högre grad än förut kunna sysselsätta sig med andra saker? Och ser man på de stora städerna, — har någon här nu mera besvär att skaffa sig vatten in i köket och rummen? Hur länge kommer det väl att dröja, innan man får gemensamma värmeapparater? Hur länge, innan gemensamma tvättinrättningar aflösa de enskilda familjernas tvätt och strykning o. s. v.? Också i afseende på barnen blir förhållandet det, att, ju längre den dagliga skolgången varar, eller ju fler offentliga lekplatser under gemensam tillsyn man erhåller o. dyl., dess mer tid kommer modern att få ledig. Härvid bortse vi likväl från hur ofta välmående hem, isynnerhet i utlandet, skicka barnen först till »barntädgårdar», så till pensionsanstalter o. dyl., hvilket alltid är en fingervisning om, hur förhållandena efterhand kunna utveckla sig, när detta tillvägagående, som vanligt, utgår från de öfre lagren och småningom omfattar hela samhället.

Det skall här icke undersökas hvilket inflytande alla dessa förhållanden komma att få på det framtida familjelifvet, men vi vilja endast erinra om att hvad som förloras genom denna ordning skall man söka återvinna genom regelbundna arbetstider för de arbetande, så att alla parter hafva fri åtminstone någon del af dagen och af veckan, och genom de gynsamare ekonomiska villkor, som kvinnornas deltagande i arbetet och den högre lönen för detta kommer att medföra. Det blir därför också af betydelse för de gifta männen och kvinnorna, att kvinnan får större utbildning och lättare tillträde till förvärf än nu, så att hon i högre grad än nu kan bistå och samarbeta med sin man eller arbeta annorstädes och begagna den tid, som hon alltmera får ledig från de husliga sysslorna, till ett arbete för förvärfvet, som i sin ordning kommer hela familjen till godo. Icke minst kommer det att behövas ett sådant arbete med en någorlunda rimlig arbetslön, när mannen, frivilligt eller ofrivilligt, är utan arbete och hustrun utom sig sjelf måste försörja både man och barn, såsom redan nu blott allt för ofta händer. Det kan dessutom tilläggas, att möjliggör man kvinnorna en bättre ekonomisk tillvaro, så är sannolikheten för lättsinniga äktenskap mindre än nu, då en kvinna alltid mer betänker sig på att uppgifva en någorlunda dräglig ekonomisk tillvaro än en usel, och det är då heller icke osannolikt, att många kvinnor kan medföra i äktenskapet en sparpenning, som kan bli af största nytta och betydelse vid familjekriser och olyckor af ett eller annat slag.

Med allt detta bör det emellertid än en gång betonas, att det naturligtvis icke är meningen att förneka, att hustruns ekonomiska biträde delvis *kan* vara skadligt för familjelifvet, för hemmet och för barnens uppfostran. Men man måste ihågkomma, att liksom detta biträde redan till en stor del tages i anspråk inom samhällets bredare lager, så kommer det, i följd af den riktning hemlifvet, såsom ofvan utvecklats, i vår tid faktiskt har tagit, att städse blifva allmännare, naturligare och ekonomiskt nödvändigare. När man därför vill bemöta fordringen på kvinnans tillträde till förvärf genom att hänvisa till de gifta kvinnorna, så kan man sålunda å andra sidan — så som de ekonomiska och sociala förhållandena nu en gång äro och som de utveckla sig — peka på en rad af lyckliga moment i hustruns lika tillträde till förvärf, och man måste i hvarje fall för den gifta kvinnan fordra ett så regleradt, ändamålsenligt och fruktbarande arbetsätt som möjligt.

Till och med om förhållandet därför var sådant, att man var säker på, att hvarje qvinna, som hade uppnått lagens minimi-ålder för giftermål, 16 år, eller som var fullvuxen och fullfärdig nog till att blifva hustru och moder vid en ålder af 20 år, från den dagen inträdde i äktenskapet, och lefde tillsammans med sin make ända till sin död, så borde det oakadt qvinnans fria tillträde till och utbildning för de olika förvärfven med styrka häfdas både af allmänna och isynnerhet, hvilket i denna framställning är hufvudsynpunkten, af ekonomiska hänsyn.

De invändningar mot qvinnans utbildning till förvärf, man emellertid med åtminstone någon mening kan framställa, när de hemtas från detta område — om än deras giltighet icke kan upprätthållas — falla fullständigt till jorden, mista hvarje grundval, när det visar sig, att det är mycket långt ifrån, att qvinnorna från sitt 20:de år till sin död lefva i äktenskap vid sidan af sina män. Man kunde frestas att säga: tvärtom! Tager man den sista folkräkningen för Danmark, den af 1:ste febr. 1880 (och för Sverige af samma år), så visar det sig, att af 584,471 qvinnor på 20 år och derutöfver, som då funnos här i landet (i Sverige 1,389,685), endast 339,491 (i Sver. 757,452) voro gifta, medan de öfriga 244,980 (i Sver. 632,233) eller öfver $\frac{2}{5}$ (42 proc.) (i Sver. 45) antingen voro ogifta eller enkor och frånskilda, och tar man Köpenhamn ensamt, så visar det sig, att af de 82,427 qvinnor på 20 år och derutöfver, som år 1880 funnos der i staden, voro blott 37,713 gifta, medan de öfriga 44,714, eller *öfver hälften* (54 proc.) voro ogifta eller enkor och frånskilda.¹ Låtom oss också utgå ifrån, att äktenskapet är en sådan försörjningsanstalt, att de qvinnor, som blifvit gifta och hvilkas män lefva, sjelfva icke mera behöfva tänka på förvärfvet — vi veta, att detta är en fiktion — hvad skola då i allt fall de öfriga fullvuxna, stora, kraftiga människorna göra, som icke äro gifta eller hvilkas män äro döda? Hvem skall försörja de ogifta, hvem enkorna med deras barn, hvem de frånskilda, — tre klasser, som utgöra $\frac{2}{5}$ af landets samtliga och öfver hälften (i Stockholm $\frac{2}{3}$) af hufvudstadens qvinliga befolkning på öfver 20 år?

Men vi vilja göra ännu ett medgifvande. Man invänder nämligen: 20 år är ingen ålder, låt de unga flickorna vänta

¹ För Stockholm äro siffrorna ännu ogynsamare. Af de 66,411 qvinnor på 20 år och derutöfver, som derstädes funnos år 1880, voro blott 22,114 gifta, de öfriga 44,297 eller $\frac{2}{3}$ (66,66 proc.) ogifta eller enkor och frånskilda.

ännu några år, så blifva de gifta, så uppfyllas deras ändamål, och så försvinna dessa siffror och bli till intet. Nå väl, vi göra ett hopp och gå ända till 40-års-åldern. Af de qvinnor, som öfverhufvud bli gifta, gifta sig 95 proc. före 40 års ålder, så att från detta år måste vi i hvarje händelse låta illusionerna om framtida giftermål fara. Hvad säga oss nu siffrorna om denna ålder? Jo, här äro de så lärerika, att vi måste taga dem något mer detaljeradt. Af folkräkningen för 1880 kan man nämligen utdraga följande siffror och göra följande beräkningar om

Danmarks qvinnliga befolkning på 40 år och derutöfver.¹

	I Köpenh.	I prov.-städ.	På landsbygden.	Tillsammans.
Antalet gifta	16,763	23,306	146,441	186,510
» enkor	11,309	11,923	51,966	75,198
» frånskilda ...	430	540	1,549	2,519
» ogifta	8,001	5,924	16,739	30,664
Tillsammans	36,503	41,693	216,695	294,891
d. v. s. procentvis				
gifta	45,9	55,9	67,6	63,2
enkör	31,0	28,6	24,0	25,5
frånskilda	1,2	1,3	0,7	0,9
ogifta	21,9	14,2	7,7	10,4
Tillsammans	100,0	100,0	100,0	100,0

¹ *Sveriges qvinnliga befolkning på 40 år och derutöfver år 1880.*

	I Stockholm.	I prov.-städ.	På landsbygden.	Tillsammans.
Antalet gifta	10,612	40,977	388,172	439,761
» enkor	8,588	22,759	146,935	178,282
» frånskilda ...	298	380	927	1,605
» ogifta	11,346	22,012	75,195	108,553
Tillsammans	30,844	86,128	611,229	728,201
d. v. s. procentvis				
gifta	34,4	47,6	63,5	60,4
enkör	27,8	26,4	24,0	24,5
frånskilda	1,0	0,4	0,2	0,2
ogifta	36,8	25,6	12,3	14,9
Tillsammans	100,0	100,0	100,0	100,0

Ö:s tillägg.

Det visar sig sålunda, att af de inemot 300,000 (i Sverige 728,201) qvinnor på 40 år och derutöfver, som funnos i landet 1880, voro öfver 10 proc. (i Sver. nära 15) ogifta och måste således försörja sig sjelfva, 1 proc. (i Sver. nära 0,2) voro frånskilda och 25½ proc. — eller öfver en fjerdedel — (i Sver. 24,5) enkor, och måste sålunda i de flesta tillfällen försörja både sig sjelfva och andra. Tillsammans voro inemot $\frac{2}{3}$ af qvinnorna »utan försörjare». Det egendomliga är nu, att, medan dessa siffror gälla för hela landet som genomsnitt, så var antalet af ogifta och enkor i tydlig stigning från landsbygden till provins-städerna och från dessa till hufvudstaden. Antalet enkor och ogifta utgjorde på landsbygden $\frac{1}{3}$ (i Sver. 36,3 proc.) af den kvinliga befolkningen på 40 år och derutöfver, i provinsstäderna deremot öfver $\frac{2}{3}$ (i Sver. öfver $\frac{1}{2}$) och i Köpenhamn öfver $\frac{1}{2}$ (54 proc., just samma proc. som af befolkningen på 20 år och derutöfver) (i Stockholm 64,6). Det är sålunda uppenbart, att då hufvudskilnaden mellan dessa siffror icke ligger i antalet enkor — här är skilnaden blott ifrån 24 proc. till 31 proc. (i Sver. från 24 till 28,8) — men i antalet ogifta, der skilnaden är från 8 till 22 proc. (i Sver. från 12 till 36,8), så äro giftermål på landet långt vanligare än i städerna och särskildt i hufvudstaden. Härtill bidrager naturligtvis väsentligen, att hela formen för det ekonomiska lifvet på landet i hög grad är fäst vid det äktenskapliga hemlifvet och nåttopp vid hustruns delaktighet i förvärfvet, medan öfriga ensamma qvinnor till en stor del draga till städerna och särskildt till Köpenhamn, hvars sociala och ekonomiska förhållanden långt mera möjliggöra ett lif för sig sjelf, både så att männen bättre kunna lefva i ensamhet och så att den ensamma kvinnan bättre kan dölja sig och, om hon vill, försvinna i mängden.

Hvilka orsakerna nu än emellertid äro till det större antalet ogifta i städerna än på landsbygden, så har sjelfva tillvaron af detta faktum naturligtvis en stor betydelse, på samma gång som stadslifvet spelar en städse större roll öfver allt i länderna. Och härtill kommer ännu en särskild omständighet. Det är synbarligen i städerna, särskildt i medelklasslagren, som de ogifta qvinnorna finnas. Det framgår bland annat af de företagna beräkningarne om förhållandet mellan späda barn och hela befolkningen i de olika stadsqvarteren, hvaraf man kan se, att ju fattigare och tätare befolkad en gata är, dess flera späda barn räknar den proportionsvis, d. v. s. dess tidigare och dermed frukt-sammare äktenskap ingås det.

Som ett betecknande litet exempel härpå kan nämnas, att i det mosaiska trosamfundet här i Köpenhamn, hvilket ju i ganska väsentlig grad på samma gång är ett stads- och ett medelklassamfund, funnos vid folkräkningen d. 1 febr. 1885 för Köpenhamn och grannkommuner 772 qvinnor i 40-års-åldern och derutöfver, och af dessa voro icke mindre än 35 proc. eller öfver $\frac{1}{3}$ ogifta, på samma gång som 28 proc. voro enkor. Om nu än särskilda biorsaker ha gjort sig gällande vid detta förhållande, som det ej fins någon anledning att här beröra, så är det dock otvifvelaktigt, att det väsentligast är försigtigheten att sätta bo samt hela stadslifvet, som har utestängt från giftermål öfver $\frac{1}{3}$ af detta samfunds qvinnor på 40 år och derutöfver. I det hela äro blott 37 proc. af dessa qvinnor gifta, medan 63 proc. äro ogifta eller enkor, d. v. s. »utan försörjare» — nättopp det omvända af hvad som är fallet i landet som helhet!

Det skall här icke undersökas hvad som är lyckligt och hvad som är olyckligt i dessa förhållanden. Men *ett* är gifvet. Lefver redan en så stor del af kvinnorna här i landet, som nu uppvisats, sitt lif i ogift stånd — och det allt flera, ju närmare vi komma stadslifvet och medelklassen — och utgör vidare antalet enkor i alla samhällsklasser och i hela landet en så betydlig del af hela antalet qvinnor, som ofvan anfördes, så får spörsmålet om kvinnans tillträde till förvärf en så handgriplig betydelse, att hvarken fraser eller estetiskt beklagande kunna bortblåsa detsamma. Det står som ett lika obevekligt, lika jernhårdt anspråk som någon annan af de sociala fordringar vår tid har uppstått.

Det har i förevarande framställning icke varit uppgiften att påvisa de allmänna, ingripande följder för kvinnofrågan i dess helhet, som den ekonomiska likställigheten komme att medföra, ej heller att bemöta de invändningar, som kunna resas deremot från de allmänna synpunkter, som göras gällande mot kvinnans frigörelse. Uppgiften har varit att skizzera kvinnans ekonomiska ställning, som den för ögonblicket är, att belysa detta med några få statistiska data om förhållandena, som de, både med hänsyn till fördelningen i de olika förvärfven och med hänsyn till lönesatserna äro i Köpenhamn, vidare att undersöka hvilken national-ekonomisk betydelse den nuvarande ordningen har, och särskildt hur förhållandena skola utveckla sig, om det sker en för-

ändring i riktning mot likställighet. Den väg utvecklingen kommer att taga kan påvisas förnuftsmissigt, den måste föra till ekonomisk framgång för samhället, för så vidt ett samhälle blott kan ha fördel af, att en stor del af de krafter, som hittills legat i träde, taga fatt i arbete, och att en stor del af dem, som hafva arbetat elementärt, nu arbetar med teknisk och fackbildning. Men det kan och det får icke döljas, såsom också ofvan starkt betonats, att, då sålunda lönefrågan väckes till lif, ett svårt, ja ett farligt öfvergångstillstånd kommer att uppstå. Det är säkert, att äfven detta till slut skall föra till lyckligare förhållanden både för män och qvinnor, men innan detta nås, få qvinnorna vänta sig ett hårdt och obarmhertigt motstånd från alla de mäns, alla de korporationers, alla de enskildas sida, som för det första och måhända i en lång framtid komma att lida under den qvinliga invasionen.

Det har vidare påvisats, att det för den gifta qvinnan är det lyckigaste, att hon har lika tillträde till förvärf med mannen, och det har slutligen anförts, att här i Danmark lefver inemot $\frac{1}{4}$ million qvinnor från 20-års-åldern och derutöfver utan äkta makar — hvad hufvudstaden beträffar, der förhållandet når sin höjdpunkt, öfver hälften af de vuxna qvinnorna — och att det sålunda för dessa, som antingen aldrig ha varit gifta eller icke äro det längre, ett blott någorlunda väl aflönadt arbete är ett lifsvillkor, för såvidt de icke skola lida nöd, ja, gå under, eller de och deras anhöriga icke skola falla andra till last.

Att söka utgrunda genom hvilka medel utbildningen skall ske, ligger helt och hållet utanför planen för dessa anmärkningar. Här måste förhållandena i hvarje enskildt tillfälle komma att spela hufvudrollen, och här måste man komma ihåg, att liksom en stor del af qvinnorna redan deltager i arbetet fullt ut lika så mycket och fullt ut så nyttigt som männen, så är det ju självklart icke meningen att undandrağa qvinnorna från de förvärf, hvartill de efter naturens mening bäst egna sig, och dit de nu i så stor måttstock sökt sig hän, det fins ingen anledning att göra kraftprof och kraftreformer; det blir ändå tillräckligt att göra, om man blott skall ta itu med det hårdast nödvändiga.

Det tör knappast af någon bestridas, att fordringen på rätten till arbete — såsom detta uttryck här är användt — bör vara den fordran, som ställes i spetsen för alla andra på qvinnofrigörelsens område. Utan att komma in på någon särskild af de öfriga fordringarne, vare sig de gälla politiska, sociala, moraliska

eller andra rättigheter, torde det väl utan öfverdrift kunna sägas att, när rätten till lika utbildning för och lika tillträde till förvärf är uppnådd, skola ur denna rättighet med de dertill hörande förpligtelserna alla andra rättigheter långt lättare utveckla sig än ifrån någon som helst annan punkt, från hvilken man eljest tar kvinnoreformen fatt. Det är från medelklasslagrets kvinnor fältropet har utgått. Låt dem fasthålla: »I hafven velat gifva oss bröd och lekar, vi fordra rätten till arbete!» Och kunna de föra detta igenom, då hafva de vunnit en seger för kvinnans personliga utveckling och för hennes sociala och ekonomiska ställning, som skall få en afgjordt reformerande betydelse för kvinnorna i alla samhällslager och dermed för samhället såsom helhet.

Intryck från scenen.

Af Selma Lagerlöf.

Antigone.

(Antigone: Olga Björkegren.)

Ur kungaborgen gick hon, ljuf att skåda,
 Hög, blid och skön, men född att mycket lida,
 Och redde brodrens graf på fältet vida,
 Trots segrarns stränga bud och straffets våda.

Hon krossad blef af herskarvreden bråda;
 Men höge gudars domar honom bida,
 Som såg den arma sina händer vrida,
 Och ej lät i sitt hjerta mildhet råda.

O Gud, af tankens tyngd mitt hufvud böjdes,
 Då, hvem hon är helt plötsligt för mig röjdes,
 Den gamla tragediens bleka mö.

Förbarmandet hon är, och ve oss arma!
 Hvar gång hon ohörd bedt sin bön den varma,
 Vi dömt vår själs Antigone att dö!

I björkallén.

Af Selma Lagerlöf.

Ej någon ungbjörk, sirlig och förlägen,
 Som knappast tål, att det på bladen dammar,
 Står i allén, som leder upp från vägen,
 Och darrar för sin hy, då solen flammnar.
 Nej, men en högre st skara, en förvägen
 Af gamla knotiga och murkna stammar,
 Som låtit lafvar slå sig ner på barken
 Och luta litet vårdslöst emot märken.

Men kronor bära dessa sneda jättar;
 Förundransvärda, hvälfta, dristigt höga
 Och det är just som om det sinnet lättar
 På den, som går med tårar i sitt öga,
 Att se dit upp, och då sig blicken mättar
 Af grönska, ty af annat ser den föga,
 Så tyck's det, men hvarför kan jag ej säga,
 Som skulle sorgen mindre välde äga.

En gammal herre går der nu helt sakta,
 Tungt stödd mot käppen, ty hans kraft är bruten;
 Hans unga dotter, som är med att vakta,
 Går med hans ena hand i sina sluten.
 Hon måste på hvar sten, hvar hjulspår akta
 Och darrar flera gånger i minuten
 Samt tänker på hur stark hon ville vara
 För att den gamle skydda i all fara.

De tala, som de alla dagar göra,
 Om huru han skall blifva rätt begrafven.
 Han nämner, hvem som skall hans likvagn köra
 Och den som en gång bära skall prestaven.
 Hon vill musik på kyrkogården höra,
 Ty toner gå ock dit — dit bortom hafven.
 Och båda hålla det för mycken ära
 Om tre par blåa knecktar kistan bära.

Han vill ej, att de skola mycket gråta
 Då han är död. Han älskar icke tårar,
 Och att i svart, i flor och slöjor ståta,
 Det var detsamma, slikt må roa därar.
 Och glömmas vill han, må de blott förlåta,
 Att han så länge deras lif försvårar,
 Men han vill träda an den långa färden
 Med ståt liksom de gjorde förr i världen.

Och flickan vet så väl, hur det skall vara;
 Om mat och vin hon ordar bredt och vida,
 Och väljer ut bland deras grannars skara
 Till gäster dem, som gubben bäst kan lida.
 Han går och njuter och är ängslig bara,
 Att ingen skall på festen glädje sprida.
 »Då, barnet mitt, då just för dig det gäller,
 Ty då kan jag ej hjälpa till, jag håller».

Och dermed börja dessa båda skratta,
 Fast nog kan flickans löje konstladt tona.
 Hon ser på träden: männ' de också fatta
 Hur liten tid, som stormen skall dem skona.
 De stå der alla lutande och matta,
 Och bära ändock gladt sin vackra krona,
 Är hon den enda då, som känner nöden?
 Hur glömde dessa gamla frukta döden!

Spörsmål.

Af Arna Värn.

Männe fins i vida världen
 En jag kunde hålla kär,
 En, som kunde öppna blicken
 För hvad lifvets fullhet är;

En, uti hvars själ jag funne
 Hvad jag blott har dunkelt anat,
 Hvad i mina bästa stunder
 Mina bästa tankar spanat?

Skall en gång jag honom möta,
 Fager dröm bli verklighet,
 Och en lycka utan gränser
 Spira upp för evighet?

Eller ha förbi hvarandra
 Uppå lifvets flod vi drifvit
 Utan aning hvad den ene
 Kunde för den andre blifvit?

Och för hvarje dag, som sjunker,
 Och för hvarje natt, som lider,
 Fjärmas vi ifrån hvarandra
 För evärdeliga tider?

Ruth.

Skizz af Jane Germandt.

Luftens dåsiga ljumhet var nästan outhärdlig i de tunga, tysta rummen, och därför hade grefvinnan och fröken Ruth dragit sig ned på balkongen, som vette utåt hafvet. Båda voro de litet sömniga, litet trötta, der de sutto på hvar sin sida om arbetsbordet — grefvinnan med sitt förnäma, hvita hufvud mot stolens röda kuddar, och flickan med armarna i kors öfver gallerverket och ansigtet lutadt mot ena armbågen.

»Åh, Ruth», grefvinnan gäspade och tog upp en tidning, som låg i hennes knä, »läs någonting för mig, annars somnar jag».

Flickan lyfte sitt fina hufvud, vecklade långsamt upp tidningen och lät sin veka, hvita hand med en slingrande rörelse glida öfver rubrik efter rubrik: »Der står ju ingenting intressant, tant Anne Marie — jo, här — — —»

Och hon läste:

»Fröken Alma Martini har med en framgång, som öfverträffat de lysande förhoppningar hon ingifvit, uppträdt på Scalateatern i Milano som Aida i Verdis opera af samma namn. Den unga konstnärinnan, som hänförde publiken till det mest entusiastiska bifall, helsas som en ny stjärna på konstens himmel.»

»Kära Ruth», grefvinnan såg hastigt på sin brorsdotter, som satt der blek, med sänkta ögon, »kunde du inte hitta på någonting mindre trivialt? De vefva ju samma positif-visa hvar gång de vilja göra reklam.»

»Ja, nu ha de stämt upp den för henne också. Mins tant henne inte — Alma Martinson — sopranen vi hörde hos Marchesi?»

»Ah!» sade grefvinnan. »Står der ingenting nytt om Bulgarien, du?»

Och Ruth läste spalt efter spalt med en dämpad stämma, som fick en underlig, söfvande klang af sakta glidande böljor — läste oafbrutet, tills hon vek ihop tidningen med en blick på grefvinnan, som tycktes sofva i sin högrygade stol.

Hvad det stolta gamla ansigtet var uttrycksfullt till och med nu, då man icke såg de gråa ögonens fasta blick, och då de veknat i sömnen, de fina linier, som annars skärptes af en vilja.

Ja, *det* ansigtet hade vilja — vilja — Ruth kände ett begär att skrika ut det ordet, dränka det i en snyftning, ty det brände hennes tankar, men hon öppnade icke sina läppar. Det kom blott en feberoro i de fina händer, som annars rörde sig med ett så egendomligt lugnt behag. Än sköto de undan arbetskorgen, än skrynkade de

sakta ett hörn af tidningen, än knöto de sig krampaktigt om hvarandra, medan flickans mörka blick fördjupade sig i fjerran.

Det låg drömmande tystnad öfver det vida hafvet, som färgades gråblått af en gråblå himmel, der dunkla skyar gledo i ett oändligt, böljande tåg. Måsarna, som ströko öfver vattnet med slaka vingar, bröto sig hvita som vågskum mot allt det entoniga blå.

Med hakan stödd mot handen, inandades Ruth hafvets friskhet och strandens doft af tång. Som hon nu satt der, tecknade sig hennes hufvud skarpt mot luften. Håret var glänsande brunt och öfverflödande yppigt, nacken fyllig och hvit, men tinningens ömtåligt fina byggnad, ögonlockets stolta hvälfning, den mjukt slutna munnen och den spetsiga, sentimentala lilla hakan gaf ett vekt och drömmande drag af *noli me tangere* åt hennes bleka profil.

Hon lutade sig ut öfver gallret. Längst invid stranden suckade en bölja lågt, längtansfullt, oroligt, och ett ögonblick var det som skulle den djupa tystnaden brustit för denna suck, men när stillheten kom tillbaka, kom den qvafvare, tyngre än förut.

Ruth steg upp och knöt händerna om jernet. Alldeles rak stod hon med slutna ögon och hoppresade läppar i tyst förtviflad kamp mot det, som nu bröt upp inom henne. Konstnärsdrömmar, konstnärsqual hade väckts af ett par rader ur en tidning och rört upp stiltjen i hennes själ, tills tankarna mötte hvarandra likt klingor, som blixtra i strid.

I skärande klarhet såg hon ett ögonblick hela sitt lif — det lif, som drömmes och det lif, som lefves — — — År och dagar drogo henne förbi — färglösa och tomma, ty allt som var ljusst och djerft och gladt, det låg så fjerran bortom ett minne, som nu reste sig likt gränstecknet på vägen . . .

Intryck för intryck genomlefde hon den aftonen i Italien, då hon för första gången märkte, att andra viljor skulle korsa hennes; — hon såg trädgården, der de gingo, hon och tant Anne Marie, och hon kände doften af rosor — — —

Det klingade någonting i den blåa luften, någonting så skirt som ljusa toner, hon hörde dem — utom sig — inom sig — nej, *hvar* kunde hon icke säga, ty hon gick så upp i omgifningen, att hon icke längre visste, hvad som var naturens eller hennes egen själ. Med sin lärares sista, uppmuntrande ord i sina tankar, gick hon drömmande mellan rosenhäckar — och så fyllde hon på en gång luften med sin stora, stolta och rena stämma som förklingade i dämpadt eko. Hon stod stilla. Med lysande ögon och leende läppar stod hon bugande som under ett bifallssorl, och rosenhäckarna — de blefvo berg af buketter, som kastades till hennes fötter af en hänförd, stormande publik.

I nästa ögonblick sprang hon fram till grefvinnan: »Jag vill debutera, tant Anne Marie!»

»Dul!» Grefvinnans ögon fingo en blåaktig glans som af stål. »Tror du, att det var *derför* vi låtit dig studera, onkel och jag? Men, barn, är konsten dig icke nog längre? Är det publik du vill ha?»

»Ja, publik — menniskor, som känna med mig, tant Anne Marie.»
 Grefvinnan log: »En sådan publik får du aldrig. När man hör dig, skulle man vilja säga, att det är en intelligens, som sjunger — så stor, så ljus, så fri är sången, men du saknar glöd.»

»Jag?»

»Ruth, tror du, att jag skulle säga det, om jag icke kände, att det är sant. Din röst har innerlighet, men den har icke lidelse, icke detta mäktigt brinnande, som går en i blodet och väcker hänförelse. Det skulle aldrig, aldrig blifva — jag vore frestad att säga 'valfrändskap' mellan publiken och dig.»

»O — ibland tycker jag, att lifvet strålar igenom mig som eld. Om jag finge sjunga för dem i sådana ögonblick, tant Anne Marie.»

»Och kylas — ty du kylas så lätt, barn. Tänk dig bara, om de icke kunde förstå dig, om de ville höra blodets röst, der du sjunger med sjärens, du, som inte ens ger hela din själ. Tänk dig, att du gaf det bästa du kan gifva, det skäraste, jungfruligaste inom dig, och att du dock icke kunde röra publiken som en publik vill röras — tänk dig det, Ruth, och säg mig: när du möter något osympatiskt, drar det sig då icke som frost genom alla dina tankar, och blir du icke kall och stel och otillgänglig? Om du stode inför en publik i ett sådant ögonblick, hvad tror du då, att du hade att ge? Intet.»

»Det fins mer inom mig än någon menniska anar —»

»Mod också, Ruth? Det modet att strida för en kallelse, som måste vara främmande för ditt innersta jag — känslor-aristokraten i dig, — och mod att strida ensam, ty hvarken onkel eller jag skulle vilja — hjälpa en Bjelke upp på scenen.»

— — — Nej, hon hade icke haft det modet, mod att säga: plats för min vilja, och att tränga de andras tillbaka — mod att gå till målet, ensam och fattig, med blind underkastelse för den konst, som fordrade offer.

Hon hade dröjt qvar bland veka vanor i detta lugn, som smekte hennes svaghet. Likgiltig, förnäm och sluten, rörde hon sig i de tysta rum, der hennes lätta gestalt gled mellan sidendrapierier, som dämpade bullret från landsväg eller gata och som nästan qväfde ljudet af hennes violinklingande stämma — qväfde det i lena silkesvåder — så stilla som om en mjuk hand lagts öfver hennes läppar.

Det var tider, då hon alls icke ville sjunga och nästan icke tala. Med en hård blick i sina mörka ögon rufvade hon på en enda tanke, ett enda hvarför, tills det kom dagar, då allt det lätjefullt veka, som hvälfde på djupet af hennes sinne, vaggade öfver hennes tankeverld som det mjuka skummet öfver hafvet. Och som om själ och sinnen domnat bort inom henne, gled hon drömlös, halfmedveten ned i en hvila, som hade någonting af dödens köld. Hon sörjde icke, hon saknade icke: lugnet, rikedomen omkring henne var henne nog — — — Men fick hon händelsevis höra den musik, hon älskade eller ett par ord om den konst hon trodde sig ha svikit — då reste hon sig som från de döda. Alla nerver spändes, blodet gick i böljor, och det var som om hon fått igen sin själ.

Hon bredde ut armarna mot lifvet, som flydde henne, därför att hon en gång vändt sig ifrån det, och hennes vilda förtviflan hade icke tårar nog.

Men . . . för hvar gång ångern kom, kom den mera dämpad, gick den långsammare och mera stilla, och i dag — i dag var det som en vanmakt öfver henne.

Hade hon kunnat gråta — om hon hade kunnat gråta och sörja ungdomens sorg, men hemsk och tyst stal sig förtviflan igenom henne och kylde hennes blod. Som hafvet går efter orkanen — med stormens vågor utan stormens friskhet — ja, så gick stämningen öfver henne. Kände hon det så, därför att resignationen hade kommit, eller var det ungdomen, som dog i hennes själ?

Blek som en död och med bruten hållning, stirrade hon ut öfver den gråblå himlen, till dess hon tyckte, att de slingrande, violetta molnen sänkte sig — sky efter sky och flor efter flor — som skymningen öfver det trötta hafvet.

»Barn, gråter du?» Grefvinnan hade vaknat och reste sig sakt ur sin stol.

Ruth vände sig om och smålog. Under fransarnas mörka skuggor glänste hennes ögon likt darrande droppar af det dunkla vatten som nu slumrade i skymningsdagern.

»Nej», sade hon lågt och med en stämma, som tycktes komma långt bort ifrån, »ähnej, jag tänker . . . säg, är det inte lugnt att åldras, tant Anne Marie?»

Signe Rink och hennes "Grønlændere".¹

Vi hafva här för oss en bok af helt egendomlig art. Omslaget visar oss en väl gjord vignett, återgifvande scener och föremål från det aflägsna Grønland, grupperade kring midtelbilden, en ung grönländska, bärande sitt lilla barn i den på axlarna nedfälda hättan. Vänder man ett blad, så finner man en tillegnan, bestående af de tre orden: »Til min husbond». De äro ett slags lösen till författarinnsans personlighet, af hvilken boken knappast visar oss en skymt. Det är endast genom personlig brevväxling som vi blifvit satta i tillfälle att här nedan meddela hennes egna ord om sig sjelf.

— — — — »Vi (min man och jag) äro så nära införlifvade med det aflägsna Grønland som blott få andra. För egen del är jag barnfödd der och således i stånd att meddela åtskilligt trovärdigt om de gamla eskimåernas efterkommande, de nutida grönländarne. Mina föräldrar voro danska; min fader innehade befattning som »kolonibestyrelse». Likt alla danska barn på Grønland hemskickades jag vid nio års ålder för att uppfostras och få skolunder-

¹ Grønlændere af Signe Rink. Kristiania, 1886. Cammermeyer. Pris: 2 kr.

visning samt inhämta andra kunskaper i fäderneslandet. Der gifte jag mig som helt ung med vetenskapsmannen, fil. doktor Rink, hvilken förut under fyra år hade, på regeringens uppdrag, rest omkring i Grönland såsom naturforskare. Senare har han vid sidan af sina vetenskapliga arbeten beklädt de högsta embeten på det grönländska området, hvilket satt mig i stånd att förnya bekantskapen med mina gamla vänner grönländarne och umgås med dem på ett sätt som endast de kunna, hvilka varit i tillfälle att lefva deras lif *både* som barn och vuxen».

Efter skiljsmessen från Grönland, verkade fru Rinks man ännu i åtskilliga år som chef för den kgl. grönländska handeln i Kjöbenhavn. Men då deras enda barn, en dotter, för fyra år sedan gifte sig med en norrman, flyttade fru Rink jemte sin man till Kristiania. Derifrån har hon nu skrivvit och utsändt sin lilla bok om »grönländere».

Konstlöst och enkelt, som sutte hon vid brasan och berättade för man och barn, skildrar hon i en kort inledning en mängd drag ur grönländarens hvardagslif i hemmet eller på jagten, tilldragelser vid kyrkfester, missionsresor eller fiskerifärder, än komiska, än rörande, än storslagna, alla infattade i ett stycke grönländsnatur, skildradt med några få karaktäristiska drag. Det är icke en resbeskrifning, och likväl ger den oss trogna och åskådliga bilder af land och folk. Det är ännu mindre en roman, ehuru den ofta nog spelar öfver på kärlekens område. Det är, som sagdt, en bok, helt egen i sitt slag, ren, förfriskande och rolig, såväl för äldre som yngre. Vi anbefalla den på det varmaste till alla älskare af en sund litteratur och förorda den alldeles särskildt såsom sällsynt lämplig till familjeläsning och till inköp för skolbibliotek. Äfven för lärare i geografi torde den vara en välkommen handledning.

Med glädje hafva vi begagnat oss af förf:n:s löfte och här nedan meddelat en af de många karaktäristiska berättelserna i hennes bok.

Salôme.

En grönländsk kärlekshistoria.

Den grönländska sommarsolen bränner het i klyftor och dalsänkor! Blåklockan blommar i kapp med den gula lejontanden längs dalens solsida, och i gräset på torfhyddans tak spira stora frodiga syreplantor. Sådana dagar lägga grönländarne ut sitt lilla förråd af sängkläder till »soling», icke för att de eljest bry sig mycket om rengöring och luftning, men det roar dem att stöka litet och att se fjädern »lefva», som de säga, när kuddarne pösa upp sig och bli runda som bollar. »Det är så roligt att leka sommar.»

Derför ses nu också utanför det ena af de tre hus, som bilda det lilla grönländssamfundet Agpat, och af hvilka hus det främsta

tillhör Clemens, (grönl. Kalimanti) hela den kalimantska rikedomerna af sängkläder och skinntäcken utbredd på en mossbetäckt granithäll. Midt i högen sitter fader Kalimanti själf med sin kritpipa småpratande med sin hustru . . . . Vid fjorden synas en hop barn spridda på stenar kring vattensamlingarne, som »högvattnet» qvarlemnadt på stranden; de kasta till måls efter andra flisor och stenar, som föreställa skälar och hvalfiskar!

Några unga män, bland dem Kalimantis brorson, Marcus, sätta sina kajacker i sjön, de halfvuxna pojkarne hjelpa till att skjuta ut, och snart flyta de små farkosterna, lätta som svanor, fram öfver vattentytan och försvinna ur sigte.

På det platta hustaket sitta de båda systrarna Salôme och Marie i luftig ofvandräkt — också ett sommartecken; de hafva nämligen afkastat duntröjan, det enda klädesplagg de bära ofvan på linnet. På underkroppen åter bära de oföränderligt, året om, sina utsydda, till knäna räckande benkläder af hårdt skinn och de höga stöflarne af färgadt läder. Båda sitta böjda öfver sin sömnad, båda lappa stöflar eller »sy på skillingar», såsom det kallas att sätta runda lappar på de slitna sulorna. Vid sidan af dem spatserar en hafsmås, som husfadern röfvat ur dess näste på fogelfjället för att ge till »husdjur» åt sin lilla dotter Metéa. Måsen är ond, skriker och biter omkring sig. Salôme tar upp ur en skinnpåse en torr sill och kastar till fogeln för att få fred. I det samma skjutes den bottenlösa såpfjerdningen, som eljest tjenar till skorsten på huset, åt sidan och en halfvuxen pojke svingar sig upp genom det hål, som fjerdningen förut täckte. Han tager plats hos de andra i en allmänt omtyckt ställning, liggande på marken med armarne slutna kring benen och hakan stödd mot knäna. Kritpipan är liksom fastvuxen vid hans mun; han röker åt ena sidan och spottar åt den andra, medan måsen skriker och flickorna sy.

»Barn då! hå I der nere. Sen I icke att Metéa håller på att falla omkull i tången.» Och så faller ganska riktigt Metéa. Marie kastar sig som en katt i ett språng ned från taket, står i nästa ögonblick hos Metéa, lägger henne ett stycke upp på det torra och skyndar så tillbaka till sin plats på taket.

»Moér — Moér skall komma och hämta mig» tjuter Metéa, som vet, att blott hon håller ut så får hon sin vilja fram. Och ganska riktigt kommer tillsist Mor Kalimanti, lyfter varsamt upp henne och bär henne till den stora paulunbolstern. Kort efteråt ser man henne stå hos sin mamma, som ett litet kid hos sin, och begära »dricka». I allmänhet få barnen här dia länge, i synnerhet det yngsta som icke efterföljes af syskon. Metéa gick nu på fjerdte året.

Nu sträcktes en arm upp genom taköppningen borta hos de två syflickorna; armen får, efter något trefvande, fatt i såpfjerdningen, den förut omtalade skorstenen, och sätter den på sin plats. Snart uppstiger genom densamma en doft af starkt brända bönor, en doft, som småningom lockar både de gamla upp från dynorna och de obetänksamma flickorna ned från taket och för den gången fritager

dem från de lifsfarliga förkylningar, för hvilka den lätta dräkten förr eller senare måste utsätta dem.

* * *

Det hade blifvit natt och den stora midnattsolen står som ett matt blinkande öga på den grå vattenlinien i vester. Blott ett fint guldstänk när de små fönsterrutorna i dalen, hvilken eljest ligger i skugga. Måsen sof på den breda grönskande väggkanten under fönstret och elfven sjunger sin entoniga visa beledsagad af vågsvalpet från sjön. För öfrigt intet ljud. Salôme kommer sakta ut och smyger sig *bakom* huset för att icke väcka måsen, som då lätt kunnat väcka de andra. Hon försvinner bakom dalens sydliga fjällrygg. Kort efteråt går Marcus ut ur sitt hus och beger sig i motsatt riktning upp till den nordliga fjällkammen. Det går omvägar till lyckan, säger ordspråket, och för Marcus gälde detta i flera bemärkelser. För det första måste han gå rundt om hela dalen innan han kunde möta Salôme; men för det andra och värsta måste han också kringgå fader Kalimantis stränga vilja för att få lof att gifta sig med Salôme. Hennes föräldrar gynnade nämligen en annan af hennes friare. Icke för att de eljest hade något emot Marcus; men han var Salômes kusin, och äktenskap i så nära led har af gammalt varit stridande mot all god grönländsk sed. Till och med nu, då så mycket blifvit annorlunda, håller man tämligen strängt på denna regel. I allt fall var Kalimanti besluten att icke medge något undantag, och ansåg Jonathan från Sak'ak vara ett mera passande parti för hans dotter. Men det mente nu hvarken Marcus eller Salôme, och därför stämma de möte till fjälls.

De fortfara att vandra tills de komma så högt att midnattsolen och dalen och alla öar och skär ligga långt under dem . . . . .
kilå alliannâvissok! (Hvad himlen är vacker) sade Salôme.

»Ja, som vore det eld i den. Men se en sådan mängd kråkbär i ljungen . . kom låt oss plocka,» svarade Marcus.

Medan de två småhviska tillsammans på fjället, ljuder ett par mil längre söder ut sång och muntert högljudt samspråk. Det var två välrustade »qvinfolksbåtar», som kommo roende ett stycke ut från kusten. Så kallas den stora skinnbåten, afsedd för familjtransporten, som vanligen ros af qvinnor. Ombord voro kolonipresten och läkaren. Båda hade redan någon tid varit väntade till dalen. Icke heller nu skulle dock de väntade infinna sig. »Den grå nordan» som vanligen håller i sig tre dagar blåste upp. Båtfararne upplefde åtskilliga äfventyr och först långt fram på vintern återfinna vi presten på väg till Agpat. . . . .

* * *

Dalen är kall och hvit af snö, men i stugorna är det varmt och ljust, ty »efterårsfångsten» hade slagit väl ut så att man fått späck nog icke bara till föda men också till lamporna, som ej

endast lysa utan tillika värma så starkt, att de göra kakelugnar öfverflödiga.

I Kalimantis hus var »brixen» indelad i tre rum, det innersta för honom sjelf med hustrun och lilla Metéa, det nästa för Salôme och Marie och det tredje och nedersta för Kalimantis yngre bror, Peter, som också bodde här med familj. Männen i huset äro ännu icke återkomna från sjön. Marie fyller tran i lampan ur den stora behållaren vid väggen. Salôme syr på en liten miniatyr dunkudde och söfver samtidigt ett spädt barn, som hon bär på ryggen i amauten (hättan). Hennes stora svarta hårtopp är icke mera så glänsande och friserad som i somras, utan hänger som en stor knut bakom det ena öret. Det röda bandet som förr höll ihop den är försvunnet, dock utan att vara ersatt af det lika klädsamma blå, hvilket på bröllopsdagen intager det rödas plats. Med en viss obestämd färgton angifver hårbandet nu att Salôme blifvit moder utan att hafva hört presten läsa vigselformuläret. Men Marcus har flyttat till en annan ort.

Salôme sjunger en liten visa för barnet på en vemodig melodi och fortfor att sy . . . . Ändtligen slår hon upp blicken mot fader Kalimanti, då han kommer in från sjön i sin grofva kajakmundering, lyfter dotterns stora hätta helt sakta åt sidan, i det han tittar in i den, och med kärligt tonfall spörjer: »åte kånorok» (hur står det till med min lilla namne?) Om det är sjelfförebåelse för hans stränghet mot dottern, eller den hos grönländaren vanliga förkärleken för små barn, som lägger den milda tonen i hans stämma, må vara osagdt . . . . .

Under tiden är presten på väg till Agpat i sällskap med Jonathan, hvilken nu, sedan Marcus flyttat, fattat nytt hopp och bedt honom lägga in ett godt ord för sig hos Salôme. Presterna hafva nämligen allt från Arilds tid varit grönländarens förtrogne i äktenskapsförhandlingar.

»Men du vet väl att Salômes barn lever, Jonathan?»

Jonathan svarar med ett enda ord, som uttrycker, att hans kärlek till modern är så stor, att hvarje offer för hennes skull är honom ringa.

När presten lagt i land och gått upp till Kalimantis blir dock, enligt seden, Jonathan kvar i sin Kajak, till dess man sänder bud och ber honom komma upp. I huset äro, som vi sett, alla samlade, och presten skriker till det viktiga uppdraget för att få det afgjort innan de öfriga dalboarne hinna infinna sig.

»Klemens», säger han, »här är Jonathan, som ber, att han måtte få din dotter till äkta».

Salôme reser sig och vill gå, men presten håller henne tillbaka och frågar: »Hvad säger du härtill, kära?» Intet svar. Presten blir litet brydd, men vill ej vara enträgen.

»Nu får du vackert svara presten», säger omsider Kalimanti. Med nedslagna ögon fortfar Salôme att klappa barnet i amauten, på det bedöfvande sätt hvarmed grönländskorna alltid söfva sina barn, och svarar slutligen:

»Tamaitok!» — låt det då blifva så.

»Godt, så viger jag er i morgon,» förklarar presten.

»Ja, det är mycket bättre på det sättet,» tillägger modern, glad att dottern skulle få blått hårband i stället för det gulgröna mattfärgade, som hon nu bar.

Klemens säger högtidligt, vänd till Jonathan:

»Tack vare dig, som icke nu försmår vår dotter och den lille stackarn der».

»*Namagênaspara!*» Så högt älskar jag din dotter, att jag också vill älska hennes barn, svarar Jonathan.

»Ja visst. Det är ju ganska naturligt,» anmärker mor Kalimanti och torkar en tår ur ögat.

Svenska skaldeförsök inom »den stora konsten».

Tor Hedberg: *Judas*. En passionshistoria. Stockholm 1886.

Lotten von Kræmer: *En kämpande ande*. Trenne religiösa dikter. Stockholm 1886.

Det är ej nog med att nutidsdiktningen ryckt inom sin sfär äfven den oss omgifvande hvardagsverkligheten, utan en påtaglig tendens har i våra dagar gjort sig allt mer och mer gällande att rent af till denna hvardaglighetens verld uteslutande inskränka dikten vid dess ämnesval. Skalden skall skildra endast hvad han själf sett och upplefvat. Man »skal kun være sig selv — i kunstens form», säger Herman Bang; och Aug. Strindberg, de radikala konsekvensernas man, påstår ju till och med, att själfbiografien ensam är den moderna vitterhetens egentliga fält. — Dessa påståenden gå emellertid enligt vår åsigt* ut från en oriktig förutsättning, nemligen den, att diktens hela uppgift blott är att afspegla den omedelbart gifna verkligheten, förmenande att den dermed fyller den höga uppgiften att säga »sanningen». Men vore detta konstens mål, hvad skulle vi då egentligen med konsten att göra, »à quoi bon» denna fördubbling af naturen och lifvet? Ej har den s. k. sanning, som blott säger mig, hurudan världen faktiskt är, något värde i och för sig; den sortens sanning är värdefull blott i samma mån, som den är nyttig för något. Den sanningen kan ega värde såsom medel; såsom yttersta mål duger den ej. Och i de flesta fall hafva ock de nutidsförfattare som på detta sätt för sig formulerat sin uppgift, i själfva verket satt sin verklighetsafspegling i vissa praktiska idéers tjenst. Skall »sanningen» ega själfvärde, utan hänsyn till allt annat, då skall den ej stanna vid det faktiska, vid tingens yta, utan tränga ned der inom, till tingens själ, så att säga, och låta oss åtminstone ana ett högre sammanhang, än det som är omedelbart tillgängligt för »våra sinnen, de sunda fem». — Men sätter man på detta sätt poesiens mål uti att på något sätt se lifvet »sub specie æternitatis», så är det en skadlig ensidighet att stänga

in skaldefantasiaen blott inom det hvardagliga nutidslifvets trånga ramar. Äfven inom dem, det är sant, kan den med den rätta siareblicken begåfvade skönja det evigas spår; men klarare framtråda dessa, om man skådar ut öfver världshistoriens vidare rymder och pejar djupet i dess märkligaste gestalter. Än i dag bör det så erkännas, att skaldekonsten har några af sina herrligaste och största uppgifter i att dana levande bilder af dessa för hela menskligheten representativa personligheter, som på skilda sätt brutit danande in i släktets utveckling. Ännu äro sålunda åt den, som dristar söka för fantasiaen väcka till lif skuggorna ur minnets natt, skuggorna af desse, som tänkt djervare eller känt mera varmt, som sträfvat högre eller fallit djupare, än vi vanlige dödlige. — Dermed proklamera vi ingen »licentia poetica», som skulle frigöra skalden från det oeftergifliga kravet att alltid stå på verklighetens fasta mark. Vi orda ej för någon romantisk idealism, utan blott för sträfvanden liknande dem, som fullföljdes t. ex. af Frankrikes störste realist, när han skref »Salammbô» och »Tentation de s:t Antoine».

Så fattade, må dessa uppgifter vara svårare, än den vanliga nutidsskildringens, men de äro ock i och med det samma af den art, att sjelfva sträfvandet ditåt bör ursäktat månget misslyckadt försök, månget irrande misstag. — Och det är därför som vi, huru oförnekliga än bristerna äro i *Tor Hedbergs* nya arbete, ej tveka att anse dess publicerande såsom det gångna årets märkligaste och mest minnesvärda vittra tilldragelse.

Vi förneka, som sagdt, ej att uppgiften i mycket gått utöfver den unge författarens krafter. »Judas» är i många afseenden mera en samling af verkligt stora ansatser, än ett fullfärdigt konstverk, der man intet skulle vilja ändra och intet lägga till eller taga ifrån. Dess psykologi tager ofta nästan formen af en analytisk redogörelse, i stället för ett konkret berättande. Man får gång på gång veta direkt, hvad personerna tänka och känna, i stället för att sjelf liksom lifva sig till det genom att se, huru de handla. En del af de uppträdande personerna äro tillagda motiv, lägre kanske än sig bort. Den historiska sanningen är äfven i öfrigt emellanåt ej riktigt träffad; så t. ex. lär väl ej Jesus hafva intagit en så bestämd oppositionställning till asketismen, som här tillägges honom, äfven om hans kärleksreligion innerst går utöfver all askes. Och likaså träffas ej öfverallt den judiska lokal-färgen; särskildt hafva vi våra geografiska studier vid den om nordens erinrande höstskildringen. Det hela saknar också något af verklighetens fullt pulserande lif och gör stundom snarare intrycket af en vision. Och framför allt, den eftersträfvade djupsinnigheten mynnar allt för ofta ut i en fantastisk oklarhet, hvars skuggor ej helt och hållt fjärmats ens från Judas' egen inre historia, som är bokens hufvudproblem.

Men dessa brister äro till en stor del blott skuggorna i en tafel, som derigenom i andra hänseenden blir så mycket skönare. Fantasi-dunklet som ofta skymmer förståndsmeningen bidrager i stället till att öfver det hela gjuta en ström af stämning, som vi säkerligen annars skulle gått miste om, men som nu förlämnar bokens läsning en egen-

domlig tjusning. Och der felen ej så på sitt sätt slå an i förtjenster, äro de naturliga följder af uppgiftens hardt när svindlande svårigheter, — uppgiften att ge oss en lefvande bild utan motsägelser af en sann Jesu lärjunge, som till sist förräder på det skenbart lumpnaste sätt sin lärstare. — Hvad Tor Hedberg i detta sträfvande verkligen lyckats prestera är värdt ett varmt erkännande. Han har gått till sitt ämne med en finkänslig pietet för det heliga deri; och vi räknar det som ett synnerligen fint drag, att han i det hela så vidt möjligt undvikit att låta Jesus omedelbart sjelf framträda talande och handlande, utan i stället låtit hans bild framträda afspeglad i det intryck, den gjorde på hans omgifning. Många af de psykologiska detaljerna äro också ypperliga. Och naturbilderna använda med sann konst.

Se vi detta arbete i dess förhållande till dess författarens föregående diktning, så visar det aktningstvårda framsteg, ej blott i ämnesvalets allvar och höghet, utan ock särskildt i den stilistiska formen. Det fanns förut i Tor Hedbergs stil en viss kantighet och hårdhet, något i viss mån brutalt i dess kraft, som kunde anses lofvande hos en börjande författare, men som dock alltid angaf en brist. Nu är detta, tyckes det, ett öfvervunnet stadium i författarens konstnärliga utveckling. Stilen är nu mjuk och smidig, varm och färgrik, utan att ha förlorat något af sin gamla originella kraft.

Må »Judas» författare dristigt fortgå på de djerfva banor, han med denna sin tankedigra dikt inslagit. Våra välönsknigar följa den, som sträfvat högt. Men må han aldrig tröttnas i sin sträfvan efter allt större och större klarhet. »Mera ljus, mera ljus!» sade en gång en stor döende skald; de orden äro öck den moderna lefvande diktens rätta lösen.

* * *

Om Tor Hedberg klädt det från bibeln hemtade motivet i sin dikt uti den nutida, psykologiskt analyserande realismens prosadrägt och försigtigt rört sig så att säga i periferien af kristendomens religiösa problem, så har deremot en annan svensk förf., som ock nyligen i sin diktning hämtat inspirationen från samma källa, djerft sökt tränga in i dess hjertpunkt, men då ock i versens mera högstämda form gifvit gestalt åt sina tankar och känslor. Vi syfta på *Lotten von Kramers* religiösa trilogi »En kämpande ande». — Så olika, såsom antydt, de två dikterna sålunda både i innehåll och form äro, hafva de dock ej blott ämnessfären i viss mån gemensam, utan ock flera andra beröringspunkter — och det både i sina förtjenster och i sina brister.

För båda är den fritänkande grundåskådningen nog gemensam. Båda nalkas det bibliska ämnet med nutidstankens kritiska själfständighet, men ock med känslans värnadsfulla pietet. I Tor Hedbergs dikt utsåges ej denna ståndpunkt direkt, men totalintrycket efter dess läsning inger dock den föreställningen, att äfven dess författare bär inom sig en längtande aning om den tid, då en gång, såsom den kvinliga skalden qväder:

- »En segerhymn kring jorden stämmes opp,
 »Och själen lyfter nya, starka vingar,
 »Och tro och tanke skjuta samma knopp...»

Delvis dela de ock samma grundbrist, — bristen på klarhet.

Redan titeln på Lotten von Kræmers dikt synes oss svårtydd: hvem är den »kämpande anden» deri? Är det kristendomens eller mensklighetens ande, som menas? Eller är det den diktande skaldens egen ande? — Och äfven här och der i dikten förefaller oss uttrycket mera högstämtdt, än tydligt. Sålunda skulle vi särskildt önskat ett *bestämdare* uttalande af förf:s åsigt om Kristi gudom eller mensklighet. Den frågan betecknar nämligen enligt vår åsigt just gränsen mellan de »två tidehvarfven».

Men bortser man från denna brist — och någon dunkelhet ligger ju nästan i sjelfva lyrikens väsen såsom känslloafspegling — så är dikt-cykeln i sanning värd ej blott aktning och erkännande, utan ock framför allt att i vida kretsar blifva läst och få tränga till månet hjärta. Stundom saknar man kanske något af den manliga kraft, som särskildt ämnets höga allvar tyckes kräfvä; men man finner gengäld i en känslans rörlighet och värme, som vackert röja qvinnan. Det hela är buret af ett visst ungdomligt lynne, som måste förvåna, när man betänker, att det redan är öfver tjugu år sedan dess förf. första gången, men redan då såsom mognad qvinna, offentligt framlade sina »tankar i religiösa ämnen». Och denna sinnets ungdomlighet röjer sig ej blott i den något ungdomliga kritiklöshet, som äfven här i vissa kvarstående metriskas kantigheter lemnat några få för den afsigtligt granskande märkliga spår efter sig; utan vida mera i känslans spänstiga friskhet och benägenheten att i andens strider ställa sig bland de unges parti.

Arbetet börjar med ett högstämtdt förspel, hvori med profetens ord, som »till klagosång sin mäktiga harpa stämmer», skildras den andliga skymning, som rådde närmast före Jesu uppträdande i människoslägtets religiösa historia. Så följer under titeln: »Kristus» — det egentliga temat, som i fyra skilda sånger qväder dennes lof, såsom samtidens och framtidens hjälpare och frälsare. Till sist skildras nutidens andliga lif med dess motsatser mellan Jesu religion och Kristi kyrka, hvilkas strider förf. väntar en gång lösta af den vetenskapliga forskningen:

- »Och kristendomen med allt sant förenadt,
 »Skall blifva hvad dess stiftare har menat.

- »Så icke mer af signerier fromma
 »Omsnärjdt vi se vårt släktes ve och väl.
 »Vår gudstro är vår gernings rot och blomma,
 »Odödligt hopp är kärnan i vår själ...
 »Och striden emot kött och blod sin lag
 »Skall spåra i naturens rena drag.» —

På Fredrika-Bremer-Förbundets samqväm.

Meddeladt af M...e.

Det andra i ordningen af Fredrika-Bremer-Förbundets samqväm under säsongen var vederbörligen annonseradt och arrangeradt. Landsortsbo — obekant — obetydlig till kropp och själ, nej! »hvad skall Saul bland profeterna?» Så hade det föregående gång hetat, visserligen icke utifrån sagdt, men väl från mitt inre, af naturen något skygga väsen. Denna afton var emellertid mitt beslut fattadt, mitt mod vuxet. Jag ville se dem en corps, dessa mina »förbunds-syskon», om jag så vågar benämna dem, för att sedan i samlingen söka upp individerna, personligheterna.

Nåväl, jag kom, såg och hörde, och intrycken, sådana de fäste sig i främlingens sinne, skola nu samlas, förnämligast till din fromma, min kära läsarinna i landsorten! du må sen vara medlem i förbundet eller icke.

Något försagd träder jag in i den stora, rikt upplysta salen. En lindrig frossbrytning — det kan icke hjälpas! Så mycket ljus, så många obekanta ansigten!

Min förkroppsligade, goda genius tager mig under sina vingars skugga och presenterar mig för några personer, hvilka hon förmodar kunna hafva själsfrändskap med mig sjelf. Det är hvarken passande eller lofligt att stå tafadt vid dörren; nej, ut i vimlet! Vi sprida oss i salongerna till dess vice ordföranden kallar oss ut i salen och delgifver oss aftonens program i lekfulla ordalag.

Det der låter ju bra, minsann!

Föreläsaren beträder talarestolen och publiken är idel öra. Det är en liten historia benämnd: »Hvor skal skabet stå?» som bjudes oss, föredragen på så kalladt »unionsspråk». Ämnet väcker allmänt intresse. Betrakta blott de olika ansigtsuttrycken! Lugna, allvarliga hos individer, som längesedan öfverenskommit med vederbörande om hvar *deras* skåp skall stå; nyfikna uttryck hos andra, hvilka ännu inte ha något skåp, men synbarligen ha ett i kikaren. »Och sedan en liten, mycket liten anstrykning af vemod hos dem, som hvarken våga hoppas på skåpet sjelft eller tillfälle att tvista om dess plats?» frågar du, litet ironiskt. Jag vet icke; det må ju vara möjligt, att ett dylikt vemod *kännes* på djupet hos någon af de många härvarande, hvilka försakat allt för sin kallelse, för pligtens kraf; men *synes*, gör det bestämdt icke.

Föredraget är slut, och talaren helsas med ett bifallssorl. Han förtjenar det också, denne celebre estetiker, med kraft från nordn och glöd från södern i sin sympatiska stämna.

Programet växlar. Sång och musik aflösas af ett nytt litet föredrag af annan talare, hvarefter aftonen egnas åt samspråk med gamla och nya bekantskaper.

Men, hvar är stelheten? Hvar är den känsla af skygghet och bäfvan, som grep mig vid inträdet? Bortblåst, försvunnen! Det är någonting så varmt, så innerligt, så förbindande, och ändå så fritt och friskt i denna samling. Och intelligensen sedan! Här påträffa vi fint bildade qvinnor, hvilka utmärkt sig på konstens, vetenskapens, litteraturens och undervisningens områden. Qvinnor endast? Åh, män också naturligtvis, och vare det långt ifrån min tanke att sätta dessa i skuggan! Vi ha representanter för både riksdag och kommunalstyrelse, för både armén och civillistan, för kåseri och kritik, vetenskap och estetik. Låt oss göra en rund kring salen och salongerna, och jag, som för en timma sedan var så främmande, skall till och med bli vägledare. Vi vilja betrakta de skilda grupperna samt uppsnappa ett och annat samtalsämne!

»Den moderna literaturen!» Kunde just tro det! En landsmaninna till Tolstoj berättar några drag ur dennes barndom. En annan grupp har fått Kjellands »Tre par» på tapeten. Här föregår ett lifligt tankeutbyte. Några tycka att man fäster sig mindre vid ämnet, då dialogen är så qvick och spelet utföres så väl; andra mena att komedien, såsom varande en skildring ur lifvet, är mästertligt gjord, och ytterligare andra framhålla, att den ingenting annat är än en »förgyld styggelse», ovärdig en diktare sådan som Kjelland.

Vi gå vidare. »Jag känner mig så trygg, sedan jag skref in mig i förbundets sjukkasse,» påstår en liten munter fröken, med kinder flammande af helsans rosor, lifvet och friskheten personifierade.

Här står ett ungt par fördjupadt i en något dämpad konversation. De äro antagligen förlovade. Ämnet för samtalet något svårt att fatta — måhända angår det deras gemensamma skåp. Men här bjuder oss grannligheten att gå vidare.

Jaså, supén är serverad! Välan, det hindrar oss icke att fortsätta våra betraktelser öfver »grupper och personager» kring småborden.

Hvem *hon* är, den vörnadsvärda damen med det ännu ungdomliga leendet och de hjertevarma, något skålmaktiga ögonen? Möjligt att du ej är bekant med hennes person — du känner henne dock i hennes verk. Hvem har icke med beundran följt hennes ihärdiga sträfvan, hennes nit för den svenska qvinnans, synnerligast den *unga* qvinnans, väl? Ty det är dock denna, som hon tagit till sitt skötebarn. Hur har hon icke känt, hoppats och verkat för och med denna ungdom, på samma gång hon genom så många ovärderliga råd, upplysningar och idéer varit densamma en säker fast osynlig ledarinna.

Denna grupp kan man med skäl kalla karaktäristisk och dess samspråk särdeles lifligt. Här måste jag först tillfredsställa min egen vetgirighet, innan det kan bli fråga om *din*, kära läsarinna! Här kommer ett par af de älskvärda värdinnorna, af hvilka den ena är framstående novellist, den andra föreståndarinna för byrån. Vi ha af dem fått veta, att damen i den originela, veckrika reformdräkten är en af våra förnämsta novëlldiktare, att mannen bredvid henne med det gråsprängda håret och det unga brynhylda ansigtet samt

damen midtemot med den fina gestalten, de varma bruna ögonen och det lifliga färgspelet öfver det starkt markerade ansigtet äro professorer, båda som jag tror anställda vid Stockholms högskola.

Du häpnar, vetenskapens idkare bruka ju eljest vara så sträfva, så knarriga och ordkarga, alldeles som om lifvets glädje ej skulle trifvas ihop med forskningen. Ja, så var det förr, men, ser du, vi hålla nu på som bäst att humanisera både vetenskapen och dess idkare. Se bara huru den der spirituelle mannen till venster om oss, och till hvilken de närsittande lyssna så begärligt, är munterheten sjelf. Och likväl är han en framstående vetenskapsman mäktig att så fasta sina åhörare uppmärksamhet vid allvarliga ämnen, att man vore frestad önska sig — *två* onsdagsaftnar i hvarje vecka.

Supén är en öfvervunnen ståndpunkt, och man befinner sig åter på rörlig fot. Man känner sig så väl till mods, så uppfriskad. Till och med öfver Fredrika-Bremer-bysten längst derframme i salen ligger ett om möjligt blidare uttryck än vanligt. Gläder sig den ädla qvinnan åt sin »levande minnesvård»?

Men tyst, hvad var detta? Hvarifrån dessa egendomliga toner, så lifliga och ändå så mildt vemodiga? De måtte komma fjerran från, de äro ej *våra*, dessa toner; ej vår natur, vårt lif, vår kärlek, som de måla. Hvilken underbar makt de dock ega. Och så det lilla hvisselpartiet! åh, huru förtjusande! Det är ett par italienska fiskarvisor ackompanjerade af mandolinen och föredragna med värme och enkelhet af en ung sångare.

Ja, nu har jag i korthet gjort reda för hufvuddetaljerna af aftonens nöje och hemställer till dig, min läsarinna, huruvida det kan vara hopp om, att vi träffas på något af de kommande samqvämen, såvida nämligen ej afståndet hindrar. Har kanske också du ett ord att säga med i tidens frågor, en tanke att gifva form åt, ett intresse att förverkliga? Vill du arbeta för dina medsystrar, vill du lära dig hvad sjelfhjelp och ädelt oberoende vill säga? Vill du hjälpa till att söka rena tidens sträfvanden och mildra brytningen mellan gammalt och nytt? Vill du slutligen lära känna och lyssna till samspråket mellan framstående qvinnor och män på samma gång du uppfriskar ditt sinne med ett ädelt umgänge? Vill du något af allt detta, så var välkommen till Fredrika-Bremer-Förbundet och dess samqväm!

Nyutkommen litteratur.

Ärmed vill Dagny på det kraftigaste anbefalla och framdeles närmare omnämna »*Våra barns faror*», en bok för mödrar och unge män af *C. J. Frank*, samt *Egteskab eller Fri Kierlighed* af prof. *Petersen*. På närgränsande områden rör sig med ledig frispråkighet en »*Observator*» i en liten läsvärd brochyr *Anti-socialism och Realism*. — Slutligen ha vi en hjertlig välkomsthelsning att sända Norsk Kvinde-sagsförenings nya tidskrift *Nylænde*, hvaraf häftena 1 och 2 med ett godt och omväxlande innehåll kommit oss tillhanda.

Hvarjehanda.

Styrelsen för Fredrika-Bremer-Förbundets sjuk-kassa hade nyligen till en sammankomst inbjudit lärarinnor och med dem i afseende på sjuklig-hetsförhållanden jämförliga kvinnor. Ordföranden dr C. Nyström framhöll nyttan af själfhjelp och sjukförsäkring, och prof. Rosén redogjorde för kassans upp-komst och ordnande. Af kvinliga talare uppträdde fru S. Adlersparre och fröken Key. Intresset för saken tycktes vara allmänt, och 15 nya medlemmar antecknade sig.

Stor gåfva. En person, som vill vara okänd, har till kassaförvaltaren vid Kjellbergsska flickskolan i Göteborg öfverlemnat 20,000 kr. att användas till en pensionsfond för lärarinnor vid sagda skola.

Korrespondens-afdelning.

Från Red:n till Toini Topelius. Helsingfors. Ett varmt tack för edert märkliga meddelande, hvilket tyvärr kom för sent att införas i detta häfte, men med nöje skall i det följande intagas.

Från Red:n till Spe. Svaret rörande arbets-värden skall meddelas i föl-jande häfte.

Från Red:n till »Elle». Edert genmäle mot anmälarer af L. v. K. och hennes diktning skulle upptagit större utrymme än den klandrade anmälan, och kan derfor med bästa vilja ej införas.

Rättelse.

I brevet från Kristiania, februari-häftet, har sista mening, genom oriktig kursivering och en omkastning af slutorden, råkat missförstås. Det är nämligen endast orden: »Behöfver samfundet skydd, så må det skydda sig mot män så-väl som kvinnor», hvilka äro Björnsons, och bort kursiveras.

Hänvisning till märkligare tidningsuppsatser.

Februari-Mars.

Aftonbladet:

- N:o 25. Klerikala pedagoger samt biblisk historia och politik.
- » 26. Qvinnan i dissektionssalen.
- » 26, 29, 36, 44. Professor Dietrichsons föreläsningar.
- » 27. »Folkskolans vän».
- » 28. Postsparbanken.
- » 35. Pantlånarne.
- » 38. Stockholms folkskolor.
- » 40, 45. W. Den ekonomiska krisen och dess förnämsta orsaker.

Stockholms Dagblad:

- N:o 31. Sparbanksväsendets utveckling.
- » 32. Konungen och drottningen af Italien.
- » 32, 53, 60. Stockholmsbilder.
- » 39, 46. H. W. Riksdagsgalleri. Liss Olof Larsson. Gillis Bildt.
- » Puck Munthe, Italien i Paris. Monsieur Alfredo.
- » 53. E. de Pressensé, Frankrike 1887.
- » » H. Taine, Napoleon I.

Pristäflan

för utredning af frågan om den qvinliga ungdomens husliga uppfostran.

Ett pris om 200 kr. utdelas genom Fredrika-Bremer-Förbundets försorg för den bästa skrift rörande behovet af undervisning för den qvinliga ungdomen i grunderna för hemmets vård jämte dertill hörande sysslor samt en plan för ordnande af en tidsenlig sådan undervisning, afsedd att utbilda antingen endast husmödrar och husliga biträden eller derjämte också tjenarinnor.

Till **prisdomare** äro utsedda:

Fru **Gertrud af Klintberg** f. Bergman.

Fröken **Hedda Cronius**.

Herr generaldirektör **N. J. Berlin**.

Täflingskrifterna böra insändas till Fredrika-Bremer-Förbundets byrå under november månad 1887. Om närmare anvisningar och upplysningar önskas, bör begäran derom skriftligen insändas till byrån under tiden mars—juni.

Man stannar i förbindelse till de resp. tidningsredaktörer i Stockholm och landsorten, hvilka benäget vilja meddela ofvanstående.

Å **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå** hafva under februari månad anmält sig:

Arbetsgifvare: för erhållande af lärarinnor 10, lektioner 14, biträde i hem 3, = 27.

Arbetsökande: lärarinnor 22, lektionsgifvare 10, värdinnor och biträden i hem 5, kontorister 2, = 39.

Periodisk litteratur som kommit Dagny tillhanda.

Framåt, Ny svensk tidskrift, Sv. Landsmålen, Folkets tidskrift, Förr och Nu, Hemvännen, Eira, Helsovännen, Svensk läraretidning, Sveriges ungdom, Verdandi, Småskolevännen, Pedagogisk tidskrift, Året om, Svensk Musiktidning, Norden, Sedlighetsvännen, Slöjdundervisningsbladet, De värnlösa vän, Tidn. för trädgårdsodlare, Tidskrift för kristlig tro och bildning, Teologisk tidskrift, Nylände, Kvinden og Samfundet, Finsk tidskrift, Tilskueren, Deutsche Hausfrauenzeitung, Neue Bahnen, Illustrierte Frauenzeitung, La Citoyenne, English Woman's review, The Woman's journal, Women's suffrage journal, Donna e Lavoro.